

Uit het oog, uit het hart: ook bij cultureel erfgoed?

Een dynamische stad is nooit af en er valt aan sloop van bouwwerken en herinrichting van infrastructuur dan ook niet te ontkomen. Bij sloopwerk komt bouw materiaal vrij dat sloopafval heet. Een fractie ervan bestaat uit historische bouwfragmenten. Dankzij de oplettendheid van sommige burgers en organisaties krijgt dit 'klein erfgoed' vaak een prima bestemming. Er zijn echter nog te veel markante bouwfragmenten die klakkeloos in de container worden gesmaakt door achteloosheid en doordat er in Den Haag geen beheersysteem en geen depot voor is. Behoud ervan is grotendeels afhankelijk van vrijwilligers die zich met toewijding en zorgvuldigheid over dit materiaal ontfemen. Binnen het ambtelijk apparaat is niemand verantwoordelijk gesteld voor dit beheer. Daardoor verdwijnen te veel bouwfragmenten uit het oog en een generatie later ook uit het hart.

De Monumentenwet definieert monumenten als "vervaardigde zaken welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde". Het is een wijd verbreid misverstand dat een zaak beschermd zou moeten zijn om monument te heten!

Het hoeft niet per se om schoonheid te gaan; cultuurhistorische waarde alléén kan ook voldoende zijn. Dit betekent doorgaans dat er achter zulk erfgoed een verhaal zit dat het cultuurhistorisch waardevol maakt.

Wij vinden dat vrijkomende bouwfragmenten na zorgvuldige selectie behoren te worden bewaard voor hergebruik in een passende omgeving. Voor het slopen van een bouwwerk is alleen een vergunning nodig als het een beschermd monument is of als het in een beschermd stadsgezicht staat. In andere gevallen kan de sloper zijn gang gaan. Deze regel is vastgelegd in de wet (Wabo) en dus moeilijk te veranderen. In niet-beschermde gevallen is behoud van historische bouwfragmenten dan ook niet afdwingbaar en moet het op basis van vrijwilligheid gebeuren.

Ter verduidelijking geef ik hierbij enkele voorbeelden van zulke bouwfragmenten.

Succesvolle voorbeelden

- 's-Gravenzandelaan hoek Zoutkeetsingel: ornamenten uit slooppanden

- Hooftskade 195, Distilleerderij De Ooievaar; voorgevel herbouwd in Haagse Bluf
- Burg. de Monchyplein: zeven ornamenten door Dirk Bus van oude stadhuis
- Hek van het Kleine Loo, in 1961 verplaatst naar Leidsestraatweg bij Huis ten Bosch.

De Stichting Haags Industrieel Erfgoed (SHIE) doet op haar gebied al sinds 1993 voortreffelijk werk met veel zichtbare resultaten. Voorbeeldig!

Hergebruik van oude ornamenten uit slooppanden bij de ophaalbrug Zoutkeetsingel

Verloren erfgoed

- De 5 Poortjes, Spui, t.p.v. Amadeus
- De koepel van het Kleine Loo (Mariahoeve), door laksheid van de gemeente en vandalisme door de jeugd in 1961 verloren gegaan (zie ook foto 0.09544 beeldbank Gemeentearchief)
- De grote klok op de verbindingshal van het Slachthuis, ca 1990 gestolen.

Van de voorgevel van het gebouw De 5 Poortjes moest de aannemer volgens de vergunning de ornamenten twee jaar bewaren. Zijn er in die tijd geen plannen voor hergebruik, dan mag de aannemer ermee doen wat hij wil. Welnu, die tijd is om. We vrezen dat we de gevel niet meer tastbaar terugzien.

Er zijn ook aandachtgevallen. Zoals de vroegere schoenmakersvakschool in de Crispijnstraat hoek Elandstraat, dat geen beschermd monument is. Onlangs bleek hergebruik van het gebouw niet haalbaar, maar de voorgevel heeft diverse fraaie

Crispijnstraat, voorheen Schoenmakersvakschool, reliëfs (foto Rob van Kleef)

reliëfs. Het zou mooi zijn als deze worden verwerkt in de voorgenomen historiserende nieuwbouw, maar dit kan alleen worden afgedwongen via de sloopvergunning, vereist vanwege het beschermd stadsgezicht Zeeheldenkwartier. Volgens de gemeentebereichten is de vergunning nog niet verleend en bezwaar kan pas na verlening worden gemaakt.

Stoepranden

Een apart onderwerp zijn de natuurstenen trottoirbanden ('stoepranden'). Deze worden nu bij herinrichting afgevoerd naar een puinbreker en vervangen door saaie betonnen banden van een meter, met als drogreden dat hergebruik in strijd is met de Arbowet. Onzin. Geen enkele trottoirband wordt meer met handen getild.

Er zijn twee soorten natuurstenen trottoirbanden:

1. de band van gladde blauwe hardsteen, tot 3m lang, even fraai als de tegels rond het stadhuis, maar ook even kwetsbaar, niet bestand tegen boomwortelgroei; de meeste zijn gebroken en als stoeprand niet meer herbruikbaar.

Gebroken stoeprand van blauw hardsteen in de Van der Capellenstraat (Bezuidenhout-Oost) (foto Martin Snuverink)

2. de granieten band, ook tot 3m lang, mooi en niet stuk te krijgen.

Granieten trottoirbanden op de Juliana van Stolberglaan bij het Stuyvesantplein (foto Martin Snuverink)

Wij vinden dat ten minste de granieten stoepranden zo veel mogelijk moeten worden hergebruikt in de omgeving van waar ze liggen; ze zijn niet alleen fraai, maar ook duurzaam. Probleem is dat bouwbazen voor al dit erfgoedbeheer geen oog hebben, het maar lastig vinden en er geen belang bij hebben. Het kan natuurlijk ook een al of niet vermeende kostenkwesie zijn.

Belangrijk is dat onze leden en ook anderen met oog voor cultureel erfgoed ons op de hoogte stellen van ontwikkelingen waarbij verlies van erfgoed dreigt. Voorkómen kan, genezen niet.

Martin Snuverink, Werkgroep Levende Historie